

I denne utgaven...

PORTUGAL – Forlag fremmer leseevne...11

ISLAND – Universitetsprogram for elever med psykisk utviklingshemming...11

SVERIGE – Skolehverdag med bevegelseshemming: en etnologisk studie...12

LUXEMBOURG – Ny grunnskole...13

BELGIA (FLAMSKTALENDE DEL) – Forslag om nytt rammeverk for læringsstøtte...14

TYSKLAND – Ratifisering av FNs konvensjon om rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne ...15

ENGLAND – “Achievement for all”: Bedre resultater for barn og unge med behov for tilpasset opplæring/spesialundervisning...16

FRA DIREKTØREN...2

SENTERET HAR FÅTT NYTT NETTSTED...3

GUIDE TIL TILGJENGELIGHETEN VED HØYERE UTDANNINGSINSTITUSJONER...4

VURDERING I INKLUDERENDE MILJØER...5/6

DANMARK – Felles tiltak for utforskning av inkludering...7

HELLAS – Nye reformer i det Greske utdanningssystemet...8

SPANIA – “Tots músics, tots diferents” (alle er musikere, alle er forskjellige)...9

FRANKRIKE – To nye nyskapende forsknings- og opplæringsinitiativer...10

FRA DIREKTØREN

Kjære lesere!

I denne utgaven av nyhetsbrevet EuroNews tar vi for oss noen interessante eksempler på nye satsninger i våre medlemsland, samt de siste nyhetene fra Senteret.

Vi håper at det kan være interessant lesning som kommer til nytte!

Hvis du vil vite mer, håper jeg at du vil ta en titt på vårt nye nettsted. Her får du oppdatert informasjon om våre 27 medlemsland og endringer i lover og forskrifter i mange europeiske land, og du kan lese om resultatene fra undersøkelsene som vi gjennomfører på vegne av medlemslandene våre.

Akkurat nå er vi midt i en hektisk og spennende tid. Jeg har ikke plass til å fortelle inngående om alle de pågående aktivitetene våre her, men noen av hovedpunktene skal dere få høre om:

Vi har nettopp avsluttet et større tematisk prosjekt om en av de største utfordringene som europeiske myndigheter møter i dag: hvordan håndtere flerkulturelt mangfold og tilpasset opplæring/spesialundervisning. Vi er samtidig i ferd med å

legge siste hånd på verket på to andre prosjekter. Det ene ser på hva slags fremgang våre medlemsland har hatt på området tidlig intervensjon i førskolealder, mens det andre arbeider med utvikling av et felles sett med indikatorer for inkluderende opplæring på europeisk nivå. Mer informasjon om disse to prosjektene, som nærmer seg avslutning, kommer i neste utgave av EuroNews.

I år startet vi med prosjekter som ser på to nye prioriteringsområder for våre medlemsland. Det ene prosjektet dreier seg om hvordan lærerutdanningen kan fremme inkludering. Her deltar representanter fra Europakommisjonen og UNESCOs International Bureau of Education som observatører. Det andre prosjektet vi jobber med handler om yrkesopplæring, og her deltar Cedefop og OECD.

I 2010 skal vi samarbeide med UNESCOs sekretariat for Utdanning for alle-programmet (Education for All, EFA) med å utvikle en ressursdatabase. Denne databasen skal omfatte nyskapende eksempler på politiske retningslinjer og god praksis innen inkluderende opplæring. Eksempelene må følge UNESCOs retningslinjer for inkluderende opplæring.

Et annet høydepunkt neste år blir den internasjonale konferansen som Senteret skal arrangere i mars i samarbeid med det spanske utdanningsdepartementet, i forbindelse med at Spania har presidentskapet i EU. Konferansen fokuserer på forbedringer innen inkluderende opplæring innenfor rammene av de strategiske målene som ble satt for 2010 i Lisboa-erklæringen. Et annet mål er å utveksle erfaringer med land i Latin-Amerika.

Vi håper at du finner mye nyttig informasjon i denne utgaven av EuroNews om tilpasset opplæring/spesialundervisning. Som alltid vil vi gjerne høre fra dere om dere har ris eller ros til oss. Kontaktopplysninger finner du i slutten av dokumentet.

God lesning!

Cor Meijer
Direktør

NYHETER FRA EUROPEISK SENTER FOR UTVIKLING AV TILPASSET OPPLÆRING

SENTERET HAR FÅTT NYTT NETTSTED

I fjor arbeidet Senteret med utviklingen av et splitter nytt nettsted, og det ble lansert våren 2009!

Utviklingen ble gjort i samarbeid med Institute for Learning and Research Technology (ILRT) ved universitetet i Bristol i England, <http://www.ilrt.bris.ac.uk/>. Det ble utført en brukeranalyse på nettet og samlet inn informasjon fra Senterets nasjonale representanter. Resultatene ble brukt til å utvikle oppbyggingen og utformingen av det nye nettstedet.

Etter forslag fra brukerne har vi nå følgende tjenester tilgjengelig på nettstedet:

- Nyhetsdelen (News) omfatter nå også vår nyhetsavis EuroNews, pressemeldinger og våre elektroniske nyhetsbrev. De nyeste innslagene på nyhetsdelen legges også ut på hovedsiden. Her kan brukerne abonnere på nyheter fra Senteret;
- Du får nå tilgang til informasjon om alle våre medlemsland direkte fra hovedsiden samt via et interaktivt kart;
- Hvert land har en egen side, og her finner du også lister over alle våre publikasjoner som er utgitt på landets språk med tilhørende lenker;
- Nettstedet har fått en søkefunksjon slik at det er lettere og raskere å finne opplysningene du leter etter;
- Nettstedet har fått bedre tilgjengelighet, og følger nå W3C-standard innen brukervennlighet.

Ta deg en tur rundt på det nye nettstedet vårt:
<http://www.european-agency.org>

GUIDE TIL TILGJENGELIGHETEN VED HØYERE UTDANNINGSINSTITUSJONER

<http://www.european-agency.org/agency-projects/heag>

Nettområdet "Guide til tilgjengeligheten ved høyere utdanningsinstitusjoner" (Higher Education Accessibility Guide/HEAG) er en unik veiviser til tjenester for funksjonshemmede studenter ved høyere utdanningsinstitusjoner i hele Europa.

På HEAG finner du forskjellige typer informasjon som er viktig for funksjonshemmede som vurderer å studere i utlandet. Formålet er at nettområdet skal bidra til å hjelpe studenter og fagpersoner som hjelper dem med å ta gode avgjørelser om mulige studier og utvekslingsprogrammer.

Prosjekt eksperter fra 26 av Senterets medlemsland pluss Kroatia og Slovakia har samarbeidet om å samle inn spesifikke opplysninger. Du får tilgang til opplysningene på to steder:

- Via hvert lands egen nettside på Senterets nettsted, der du finner informasjon om høyere utdanning i akkurat det landet;
- Via HEAG-databasen, der du kan søke etter spesialisttjenester og tilretteleggende støtte tjenester for studenter ved høyere utdanningsinstitusjoner i hvert enkelt land.

Via landenes egne sider får du tilgang til informasjon om tilrettelegging for studenter med funksjonshemninger, myndighetenes holdninger til høyere utdanning og funksjonshemming og kontaktopplysninger til viktige personer, blant annet HEAG-prosjektets egne eksperter, i det landet du har valgt.

I tillegg kan du søke etter bestemte utdanningsinstitusjoner og hva slags tilrettelegging de har for forskjellige funksjonshemninger ved hjelp av direkte lenker til vår søkbare database. Alle opplysninger står på engelsk og på språket til det landet opplysningene handler om.

Opplysningene i databasen skal oppdateres annethvert år.

For mer informasjon, kontakt heag@european-agency.org

VURDERING I INKLUDERENDE MILJØER

Mer enn 150 deltakere fra 27 land møttes under konferansen "Vurdering i inkluderende miljøer" som ble arrangert av utdanningsdepartementet på Kypros i samarbeid med Senteret for utvikling av tilpasset opplæring. Konferansen ble avholdt i Limassol på Kypros 23.–24. oktober 2008, og markerte slutten på tre års arbeid med sammenligning av retningslinjer og praksis innen vurdering som fremmer inkludering i ordinære opplæringsmiljøer.

Prosjektet "Vurdering i inkluderende miljøer" startet i 2004 da medlemmer av Senterets representative styre møttes og vedtok at vurdering var et svært viktig tema innen utviklingen av inkluderende opplæring. Senterets prosjekt foregikk i to faser, den første fra 2005 til 2006 og den andre fra 2006 til 2008. 23 land deltok i den første fasen, som hadde barnetrinnet som hovedfokus. 26 land deltok i den andre fasen, der fokuset ble utvidet til også å omfatte vurdering på ungdomstrinnet og i videregående opplæring.

I løpet av første fase forsøkte deltakerne i prosjektet å belyse meningen av begrepet "inclusive assessment", eller "vurdering som fremmer inkludering" på norsk. Etter grundig analyse av politiske retningslinjer og diskusjoner rundt nåværende praksis, ble man til slutt enig om følgende felles definisjon:

Vurdering i ordinære miljøer, hvor retningslinjer og praksis skal fremme læringen til alle elever, så langt det lar seg gjøre. Det overordnede målet med vurdering som fremmer inkludering er at alle retningslinjer og prosedyrer skal støtte og fremme inkludering av og deltakelse for alle elever som lett faller utenfor, også de med behov for tilpasset opplæring/spesialundervisning.

Fase to omfattet bl.a. to studiebesøk til fem utdanningssteder med nyskapende praksis innen vurdering som fremmer inkludering: Reutte distriktsressurssenter i delstaten Tirol i Østerrike, Peder Lykke Skolen i samarbeid med den pedagogisk-psykologiske rådgivningstjenesten (PPR) i København i Danmark, skoler i området rundt Montluçon i Frankrike, det statlige ressurscenteret for synshemmede i Schleswig i Tyskland og Cavendish School i Runcorn i England og deres partnere på ordinære skoler. Hvert sted ble

besøkt to ganger, og fagekspertene fra prosjektet fikk da muligheten til å se skole-miljøet og diskutere eksempler på vurderingspraksis.

Et viktig resultat av prosjektet var at vurdering som fremmer inkludering bør ses på en løpende prosess som omhandler både lærere i ordinær skole, foreldre og elevene selv, og ikke bare fagpersoner utenfor det ordinære klasserommet. Tilnærmingene, metodene og verktøyene samt personene som deltar bør være enige i at vurdering som fremmer inkludering er en grunnleggende del av opplærings- og læreprosessen.

Et annet viktig resultat av prosjektet handler om hvordan konseptet vurdering som fremmer inkludering kan brukes på elever med behov for tilpasset opplæring/spesialundervisning. Prosjektet viste at vurdering som fremmer inkludering for elever både med og uten behov for tilpasset opplæring/spesialundervisning fulgte de samme prinsippene,

◀ Fortsatt...

og den eneste forskjellen når det gjaldt vurdering som fremmer inkludering var type verktøy og vurderings-/kommunikasjonsmetodene som ble brukt av lærerne.

I alt kom prosjektet til konklusjonen om at vurdering er et viktig område for utviklingen av inkluderende opplæring, og at beslutningstakere og fagpersoner bør vurdere både politiske retningslinjer og praksis i lys av vurderingsprinsipper som fremmer inkludering.

Informasjon om de viktigste resultatene fra prosjektet er presentert i forskjellig materiell fra Senteret, blant annet i rapporten *Vurdering i inkluderende miljøer – Viktige temaer i teori og praksis*, der de viktigste resultatene fra første fase legges frem. Rapporten bygger på opplysninger om retningslinjer og praksis fra 23 land, og en oppsummerende brosjyre følger med.

I tillegg finnes det en rekke kortere dokumenter som kan lastes ned fra Senterets nettside:

Gjennomføring av vurdering som fremmer inkludering – der beslutningstakere og fagpersoner selv snakker om sin erfaring og praksis, og som gir sammendrag av de viktigste spørsmålene innen gjennomføring av vurdering som fremmer inkludering.

Vurdering som fremmer læring og elever med behov for tilpasset opplæring – diskuterer konseptet "Vurdering som fremmer inkludering" og hvordan det kan brukes i forbindelse med opplæringen av elever med behov for tilpasset opplæring/spesialundervisning.

Forslag til indikatorer for vurdering som fremmer inkludering – presenterer en rekke forslag til indikatorer og tilknyttede forutsetninger som kan

brukes som retningslinjer ved utviklingen av politiske retningslinjer, prosedyrer og praksis innen vurdering som fremmer inkludering.

Kypros-anbefalingene om vurdering som fremmer inkludering – er resultatet av debatter og felles konklusjoner fra de nasjonale representantene som deltok på Senterets konferanse i Limassol i oktober 2008. Dokumentet presenterer deres felles anbefalinger til europeiske beslutningstakere ved utviklingen av vurderingsprosesser som støtter inkludering. Utdanningsministeren på Kypros sendte Kypros-anbefalingene til utdanningsministrene i de andre landene i Europa.

På nettområdet for Vurdering i inkluderende miljøer (<http://www.european-agency.org/agency-projects/assessment-in-inclusive-settings>) ligger alt materiale som ble utviklet i løpet av prosjektets tre år, blant annet informasjon om de nominerte fagpersonene som deltok i prosjektet og innsamlet informasjon fra fase 1 og 2. I tillegg finnes det også:

- *Komplette nasjonale rapporter* med stikkordregister med avtalte nøkkelbegreper fra prosjektet;
- *En oversikt over anbefalinger* der leserne finner krysshenvisninger mellom alle anbefalingene i fase en fra den oppsummerende rapporten og prosjektets nasjonale rapporter;
- *En oversikt over litteratur på området fra ikke-europeiske land*;
- *Ressursguide for vurdering (Assessment Resource Guide)* med ressurser fra 25 land som ble samlet inn under prosjektets andre fase.

For mer informasjon, se nettsiden: www.european-agency.org/agency-projects/assessment-in-inclusive-settings eller ta kontakt med: secretariat@european-agency.org

NYHETER FRA SENTERETS MEDLEMSLAND

DANMARK – Felles tiltak for utforskning av inkludering

I samarbeid med Senteret for utvikling av tilpasset opplæring har medarbeidere fra Peder Lykke Skolen og den pedagogisk-psykologiske rådgivningstjenesten (PPR) i København sett på nye måter man kan ønske foreldre velkommen til skolen på gjennom et felles tiltaksprosjekt som er kalt "Fælles Indsats".

To av fagpersonene som har stått sentralt i utviklingen av dette samarbeidsprosjektet er utviklingskonsulent Kirsten Hansen og prosjektleder Jette Lentz, og de beskriver prosjektet på følgende måte:

"Vi støtter lokale politikere fra Børne- og Ungdomsforvaltningen i København i deres utvikling av metoder og strategier for inkludering innen spesialundervisning. Metodene brukt i vårt prosjekt "Fælles Indsats" er nå ikke bare innført i vårt eget distrikt (indre by), men også på skoler i andre deler av København. I tillegg bruker nå psykologene ved den pedagogisk-psykologiske rådgivningstjenesten (PPR) i vårt distrikt en mer helhetlig tilnærming til sitt arbeid.

København kommune har tatt initiativ til en ny reform av spesialundervisningen for å sikre at elever med spesielle behov blir inkludert i folkeskolen. Reformen innføres samtidig med

Fælles Indsats-prosjektet slik at vi kan påvirke og gi kunnskap til de forskjellige aktørene i Børne- og Ungdomsforvaltningen.

I september 2008 arrangerte vi en konferanse i København rådhus. Representanter fra Senterets Vurdering i inkluderende miljøer-prosjekt deltok sammen med en rekke danske forskere, som alle presenterte sine synspunkter og holdninger til en rekke fagpersoner og beslutningstakere fra

kommunen. Vi har også laget en DVD om prosjektet [bruk kontaktopplysningene nedenfor hvis du vil ha mer informasjon om dette].

Etter dette har utviklingen skjedd raskt. Blant Københavns åtte distrikter er distrikt indre by blitt utvalgt som pionérdistrikt i spesialundervisningsreformen. Arbeidet i distriktet vil gjøre det mulig for oss å bli rollemodeller for de andre distriktene i kommunen.

Vi ble valgt fordi vi allerede deltok i Senterets prosjektarbeid innen utvikling av vurderinger på europeisk plan. Prosjektet ga oss en god mulighet til å spre opplysninger om situasjonen i andre land, samt påvirke politikk og inkluderingsmetoder i København kommune."

For mer informasjon, kontakt avdelingsleder Kirsten Hansen, e-post: Kirsha@Buf.Kk.Dk, eller Jette Lentz, leder for PPR i distrikt indre by, e-post: Jette.Lentz@Buf.Kk.Dk, begge fra Børne- og Ungdomsforvaltningen i København kommune i Danmark.

HELLAS – Nye reformer i det Greske utdanningssystemet

Den greske regjeringen vedtok nylig en rekke nye strategiske mål innen høyere utdanning. Regjeringen fremmer initiativer som er lovfestet mellom 2004 og 2007 og som har som mål å samordne utdanningen med europeiske standarder og karakterer.

Målene går ut på en revidering av lovverket rundt a) strukturen til høyere utdanningsinstitusjoner, b) et nytt organ som skal arbeide med anerkjennelse av universitets- og høyskolegrader (L 3328/2005), c) kvalitetssikring i høyere utdanning (HE), d) livslang læring og felles doktorgradsstudier (L 3369 & 3404/2005), e) etablering av et gresk internasjonalt universitet (Hellenic International University, L3391/2005) og andre lover som gjelder IKT i opplæringen, fag- og yrkesopplæring, likestilling mellom kjønnene, inntakskrav i høyere utdanning og kriterier for rett til støtte. To reformer er viktige å fremheve her:

1. Reformen innen drift av inkluderende skoler – alle elever følger den ordinære statlige skolen, som tar hensyn til behov for tilpasset opplæring, for eksempel flerkulturell opplæring for elever fra etniske minoritetsgrupper og spesialundervisning for elever med behov for dette. Det er likevel opprettet egne skoler for den muslimske minoriteten.

2. Reformen innen lærerutdanningen – mellom 2005 og 2007 utførte det pedagogiske instituttet et viktig program for lærerutdanningen. Den opplæringen lærerstudentene får i hvordan de skal tilpasse undervisningen til elever med behov for dette er organisert og gis innenfor det generelle rammeverket for lærerutdanningen. Den greske spesialundervisningsloven sier helt klart at *“Lærere som underviser på spesialskoler og i inkluderende miljøer skal følge egne opplæringsprogrammer i de regionale sentrene for lærerutdanning”* sammen med alle andre lærere i grunnopplæringen som angitt i lovens paragraf 4 (dvs. at alle lærere får opplæring i spesialundervisning). Siden 2004 er følgende programmer innført:

Bruk av IKT i opplæringen: et hundre timers program i tre faser: a) en vitenskapelig tilnærming til bruk av IKT i opplæringen, b) prosessen med utforming og tilbud av IKT i opplæringen i skolene og c) utfordringer som kan oppstå under opplæring ved bruk av IKT i skolen samt metoder for å løse disse utfordringene.

Opplæring i bruk av ny teknologi: et 96 timers program i to deler: a) forbedre lærernes bruk av PC og b) bruk av ny teknologi i opplæringen.

Evaluering og meningsutveksling: Diskusjon av problemer som lærerne møtte gjennom forrige skoleår etter bruk av nye læreverker, og evaluering av læreverkenes bruksverdi.

Opplæringsprogram i håndtering av forskjellige behov: et femti timers program for lærere fra grunnopplæringen spesielt beregnet på å gi ny kunnskap, bedre praksis og økt kompetanse i en inkluderende tilnærming til hvordan man håndterer lærevansker og spesielle evner hos elevene, atferdsproblemer (aggressivitet, vold, emosjonelle vansker) og kulturelt mangfold.

For mer informasjon, kontakt Maria Palaska-loannidis, Senterets nasjonale koordinator, e-post mpalask@sch.gr eller Maria Michaelidou, medlem av Senterets representative styre, e-post smi@acm.org

SPANIA – “Tots músics, tots diferents” (alle er musikere, alle er forskjellige)

Regionen Valencia er kjent over hele Spania for sin musikalske bakgrunn. En rekke av landets toppmusikere og mange musikkforbund innen musikkundervisning stammer herfra. Byen Torrent er et godt eksempel på dette, med et auditorium, mange musikkforbund og et profesjonelt musikkonservatorium. Alt dette skaper et miljø som støtter godt opp under en yrkesopplæring innen musikken.

Torrent musikkonservatorium er et senter som tilbyr både lavere og høyere universitetsgrader i musikk. Det ble grunnlagt i 1971 og har gjennom årene utviklet et bredt og solid studietilbud til sine studenter. I dag består personalet av 62 lærere, 8 administrasjonsansatte og 540 immatrikulerte studenter.

I 2003, som var Funksjonshemmedes År i Europa, vedtok utdanningsdepartementet i Valencia et forslag fra de ansatte ved konservatoriet – et prosjekt kalt “Tots músics, tots diferents” (alle er musikere, alle er forskjellige). Gjennom dette prosjektet kunne elever med behov for tilpasset opplæring/spesialundervisning for første gang i Spania ta en lavere grads universitetsutdanning i musikk.

Slagordet “Tots músics, tots diferents” handler om at funksjonsvansker ikke skal ekskludere noen fra musikkstudier.

Nå, fem år senere, studerer de 12 studentene som deltar i forsøksprosjektet ved konservatoriet, og har

allerede oppnådd et høyt utdanningsnivå samt sosial integrering i studiene sine. Denne suksessen ville ikke vært mulig uten det enorme arbeidet og entusiasmen som hele utdanningssamfunnet har fremvist, samt støtten fra de offentlige institusjonene (utdanningsdepartementet, byrådet i Torrent) og noen private aktører (Mediterranean Bank).

Utdanningsdepartementet har gitt stor anerkjennelse til dette utdanningsprosjektet, og prosjektet har også vunnet andrepremien i Marta Mata-prisen for høy utdanningskvalitet i 2006 og en førstepremie i 2007 for sentre som utvikler nye prosjekter for elever med behov for tilpasset opplæring/spesialundervisning.

Ettersom dette prosjektet har vært svært nyskapende, har det endret det tradisjonelle konseptet til et musikkonservatorium. En rekke tilpasninger var nødvendige, som endringer i lærerutdanningen og i lærernes holdninger, omstrukturering av senteret og andre metodologiske og ressursmessige endringer.

Prosjektet blir ansett som et ekte skritt i riktig retning mot sosial solidaritet og rettferd, og som et alternativ til ekskludering av de mest sårbare ungdommene i samfunnet fra muligheter som en utdanning innen en kunstform.

For mer informasjon, kontakt Yolanda Jiménez Martínez, Senterets nasjonale koordinator, e-post yolanda.jimenez@educacion.es, eller Manuel Tomás Ludeña, rektor på Torrent musikkonservatorium, e-post manuel_tomas@conservatoriotorrent.net

FRANKRIKE – To nye nyskapende forsknings- og opplæringsinitiativer

Symposiet “Lukt, hukommelse og læring” var det første arrangementet til forskningsgruppen om funksjonshemninger og sensorikk, og det ble avholdt i Paris 27.–29. januar 2009.

Utgangspunktet var to spørsmål som hadde grunnlag i vitenskapelig og pedagogisk forskning innen de fem sansene: Hvordan kan vi bruke en sans, som finnes selv hos et ufødt barn, til å kommunisere? Og hvordan kan vi forbedre pedagogiske aktiviteter for mennesker med funksjonshemninger?

Symposiet var et samarbeid mellom det europeiske smaksvitenskapelige senter (CESG) i Dijon og det nasjonale instituttet for utdanning av unge funksjonshemmede og tilpasset opplæring (INS-HEA) i Suresnes. Hovedfokuset var luktesansen, en sans som får liten oppmerksomhet selv om den er viktig for mange kognitive erfaringer som å skille mellom begreper, hukommelse og glede.

Formålene med symposiet var å gjennomgå hva vi vet i dag på vitenskapelig og pedagogisk plan, å vise hvordan luktesansen kan bidra til læring, spesielt for unge med funksjonshemninger, samt å gi ny giv til møter og erfaringsutveksling på fagområdet.

Forskere fra mange forskjellige land, fagpersoner innen helse og utdanning, fageksperter på

luktesansen og foreldre med funksjonshemmede barn deltok på “Lukt, hukommelse og læring” (*Olfaction, mémoire et apprentissages*). Luktesansen ble utforsket fra forskjellige synsvinkler, følsomhetsgrader og erfaringer, som bl.a. forholdet mellom lukt, følelser og hukommelse, hvordan luktesansen påvirker læringsprosessen til unge med funksjonshemninger og hvordan luktesansen kan brukes for å forbedre hverdagen til mennesker med funksjonshemninger.

Tilpasning for barn med funksjonshemninger – et 12,5 dagers opplæringsprogram

120 personer som arbeidet med barn deltok i dette opplæringsprogrammet, som ble holdt i en større by i Nord-Frankrike. Programmet hadde to formål: å utvikle en forståelse for hvordan funksjonshemmede barn kan inkluderes, og å fremme samarbeid og erfaringsutveksling mellom fagpersoner som jobber med disse barna.

Temaene som ble tatt opp var bl.a.:

- Det lovmessige og institusjonelle rammeverket for tilpasning for funksjonshemmede barn;
- Fagkompetansen i institusjoner og lokale foreninger man kan samarbeide med;
- Referansepunkter innen områdene funksjonshemninger, sykdommer og vansker, i forhold til utfordringene innen tilpasning, støtte og utdanning av barn.

Senterets rapport *Tidlig intervensjon i førskolealder: Situasjonsanalyse fra Europa – Nøkkelområder og anbefalinger* ble utdelt til alle deltakere som referansedokument.

Dette opplæringsprogrammet skal gis som et forsøksprosjekt i to andre byer før det lanseres bredt over hele Frankrike.

For mer informasjon, ta kontakt med Senterets nasjonale koordinator Nel Saumont, e-post: international@inshea.fr

PORTUGAL – Forlag fremmer leseevne

Forlaget hadde allerede lansert to bøker, *O Segredo do Sol e da Lua* og *O Gato Gatão Poeta de Profissão*. Hver bok utgis i fire formater: (i) skriftlig versjon med interaktiv DVD, som også inneholder lydbok, (ii) tilpasset versjon med piktogrammer (kommunikasjonssymboler), (iii) portugisisk tegnspråk og (iv) Braille (blindeskrift). DVD-en har også pedagogisk innhold som presenteres på en leken måte.

Uavhengig av evnene til den enkelte leser, har barn og voksne nå fått et verktøy som vil bidra til bedre leseevne.

Det portugisiske forlaget CERCICA har lansert en egen serie med barnebøker som skal være tilgjengelige for alle barn. Med støtte fra utdanningsdepartementet og myndighetene i Cascais samlet forlaget et fagteam som gjennom utstrakt samarbeid har fylt et stort hull på det portugisiske bokmarkedet.

For mer informasjon, se nettstedet: <http://www.editoracercica.com/>

ISLAND – Universitetsprogram for elever med psykisk utviklingshemming

Den 20. juni i år hadde 22 studenter fullført sine studier ved Universitetet på Island i en yrkesrelatert grad spesielt utviklet for elever med behov for tilpasset opplæring/spesialundervisning.

Programmet startet høsten 2007 og tilbyr for første gang på Island en universitetsutdanning for mennesker med psykisk utviklingshemming. Programmet ble organisert som et toårig forskningsprosjekt ved det samfunnsvitenskapelige fakultet og fulgte offisielle retningslinjer for internasjonale organisasjoner som støtter mennesker med behov for tilpasset opplæring/spesialundervisning, FNs menneskerettighetserklæring og retningslinjene til Universitetet på Island.

Det viktigste formålet med programmet var å gi studenter med psykisk utviklingshemming muligheten til full deltakelse i samfunnet. Det å følge forelesninger sammen med andre universitetsstudenter var derfor en viktig del av programmet, og det var også et mentorsystem med andre studenter som ga individuell støtte.

Både forelesere og studenter som deltok i det toårige programmet er svært fornøyde med erfaringen. Det ble rapportert om at studiene hadde gitt studentene økt selvtillit og bedre evner til sosial samhandling, i tillegg til økt faglig kompetanse i emnet de hadde valgt. Studentene var spesielt fornøyd med muligheten til å studere sammen med studenter uten psykiske utviklingshemninger, og etter deres mening var dette en av de viktigste årsakene til at erfaringen var svært positiv.

For mer informasjon, ta kontakt med Bryndís Sigurjónsdóttir, Senterets nasjonale koordinator, e-post: bryndis@bhs.is

SVERIGE – Skolehverdag med bevegelseshemming: en etnologisk studie

Elever med bevegelseshemminger opplever sosiale situasjoner med inkludering og ekskludering hver dag på skolen. Skolehverdagen til disse elevene er sammensatt og krever aktiv deltakelse fra alt relevant personale som arbeider på eller med skolen: lærere, assistenter, skoleledere og lokale og statlige myndigheter.

Studiens hovedfokus er å se på hvordan skolehverdagen er for disse elevene. Rapporten har følgende utgangspunkter og perspektiv: konstruktivisme, barnets perspektiv, andre barns perspektiv, etnografi og kulturanalyse. Studien er utforskende og inntar et helhetsperspektiv på barnets skolehverdag.

Et viktig område er elevenes sosiale situasjon. Samhandlingen mellom den bevegelseshemmede eleven og elevens klasse- og skolekamerater varierer, og det gjør også forekomsten av inkluderte og ekskluderte elever. Elevenes sosiale situasjon er sammensatt. De inngår for eksempel i en rekke undervisnings-situasjoner. Skolens organisatoriske løsninger samt skole- og elevkulturer har en sentral betydning.

Det andre sentrale området er elevenes

utdanning og kunnskapsutvikling. Læring er også det området som skolens personale og foreldre uttrykker størst usikkerhet rundt, og der man ønsker mer informasjon og kunnskap. Studien konkluderer med at elevene har individuelle behov, for eksempel for mer tid eller forskjellige pedagogiske tilnærminger, og at det er behov for organisert kompetanseutvikling og dialog.

Studien antyder at det er en dominerende støtte for inkluderingsprinsippet, men også en usikkerhet i hvordan det skal omsettes i praksis. Elevenes sammensatte funksjonsvansker medfører økte krav til skolens evne til å være fleksibel og tilby individuell tilpasning for elevene.

Andre konklusjoner i studien er hvor viktig det er med engasjement og erkjennelse, at ekskluderende situasjoner ofte er ubevisste, og at i skolen finnes det en maktordning der funksjonsvansker og kjønn samvirker. Alle punktene viser behovet for selvrefleksjon og inkluderende strategier på alle nivåer innenfor organisasjonen.

For mer informasjon, kontakt Göran Nygren, Uppsala universitet, e-post: goran.nygren@etnologi.uu.se. Rapporten kan lastes ned på svensk fra nettsiden: <http://publications.uu.se/abstract.xsql?dbid=9351>

LUXEMBOURG – Ny grunnskole

skal bestå av fagpersoner fra forskjellige fagområder, og gi støtte til barn med spesielle behov.

Kompetansetilnærming – læring og opplæring på grunnlag av kompetanse er reformens grunnstein, og en kompetansetilnærming skal gradvis innføres. Pedagogiske team skal fokusere på kompetansemålene for hver av de fire læresyklusene, og skape lærings situasjoner som svarer til kompetansetilnærmingen.

Nye vurderingsverktøy – slike verktøy innføres slik at man får en bedre dokumentasjon av elevens utvikling mot kompetansemålene samt på hvilke områder eleven fremdeles har et stykke å gå.

Skolens suksessplan – hver skole setter opp en suksessplan som beskriver skolens egne bestemte mål for hvordan eleven skal veiledes til suksess. For å kunne oppfylle målene i skolens egen plan, får de en viss grad av selvstyre. De kan justere de offisielle timeplanene, velge læringsverktøy, endre hvordan barna grupperes osv.

Skolekomiteer – sommeren 2009 nedsatte hver skole en skolekomité og utnevnte en leder for hver komité. Fra og med neste år skal komiteens formål være å støtte skoleorganisasjonen, utarbeide neste suksessplan, godkjenne valg av læringsverktøy og samarbeide med foreldrene.

Tre lover som danner rammeverket for Luxembourgs nye grunnskole ble vedtatt 21. januar 2009. Med disse lovendringene omorganiseres de første ni skoleårene både praktisk og pedagogisk, og skal dermed sikre bedre læringsresultater for alle elever. Lovene trer i kraft i september 2009.

Hver grunnskole skal nå kunne utarbeide egen opplæring og vedta og innføre egne initiativer slik at elevene når og til og med overgår de påkrevde kompetansemålene. Det som skal gjennomføres i skoleåret 2009–2010 er som følger:

Læresykluser – fra september 2009 skal alle grunnskoler organiseres i fire læresykluser. Læresyklusene erstatter de tradisjonelle klassetrinnene.

Opplærings team – på hver skole skal alle som arbeider med undervisning av barn i samme læresyklus samarbeide og arbeide i team.

Tverrfaglige team – hver grunnskole skal kunne be om hjelp fra et tverrfaglig team. Slike team

For mer informasjon, se nettsiden: www.men.lu

BELGIA (FLAMSKTALENDE DEL) – Forslag om nytt rammeverk for læringsstøtte

Prøveprosjektet viser at ca. 20 % av barna i barneskolen har en form for spesielle behov. 12,5 % har mild psykisk utviklingshemming og/eller lærevansker og 3,3 % har en diagnostisert atferdsmessig forstyrrelse eller autismspekterforstyrrelse. 16 % av 12–18-åringene krever omfattende tilpasning. 8,9 % av dem har mild psykisk utviklingshemming og/eller lærevansker mens 3,4 % i denne gruppen har en diagnostisert atferdsmessig forstyrrelse eller autismspekterforstyrrelse.

Det nye systemet har vist seg å være både pålitelig og solid. Det er imidlertid enkelte bekymringer. Skolepersonalet er ikke tilstrekkelig forberedt. En enorm investering i opplæring av lærerne er nødvendig for at skolen skal bli mer kompetent når det gjelder inkludering av barn med spesielle behov. Systemet krever også at medarbeidere ved den psykologiske rådgivningstjenesten får opplæring i ICF-CY. Det er nødvendig for at de skal kunne vurdere funksjonsnivå på en biopsykososial måte, samt for at de skal kunne utføre en mer behovsbasert og dynamisk vurdering av elevens potensiale (i stedet for den psykometriske metoden, som er i utstrakt bruk i dag), og også ta hensyn til andre forhold som familie og skolemiljø. Systemet er under debatt på politisk nivå og ettersom landet nylig har hatt regjeringsskifte er det ennå ikke innført.

For å møte behovet for en mer inkluderende skole i samsvar med utviklingen internasjonalt, har utdanningsdepartementet i Flandern utarbeidet en plan for et gradert system for læringsstøtte i skolen, inklusive retten til å velge mellom ordinær skole eller spesialskole og likevel få samme grad av støtte.

Det nye forslaget følger Verdens helseorganisasjons definisjonsmodell ICF og foreslår i første omgang hvordan man kan fastslå behovet for tilpasning av læreplanen og hvor mye støtte som kreves for å dekke det enkelte barns behov. Det er foreslått en klassifikasjonsmodell der spesielle behov defineres etter elevens behov for læringsstøtte og elevens opplevde funksjonsvansker.

For å kunne vurdere hvor godt og pålitelig det nye systemet vil være er det gjennomført et prøveprosjekt med 8648 elever (av totalt 1.109.909 mellom 2,5 og 18 år) fra ordinære skoler og spesialskoler. Psykologene fra de 73 psykologiske rådgivningstjenestene (SPS) ble bedt om å vurdere spesielle behov etter de nye kriteriene. Et manuelt og et elektronisk nettbasert skjema ble utført, det ble installert en støttetjeneste og åpnet en database der medarbeiderne fra SPS kan nedtegne sine kommentarer.

For mer informasjon, ta kontakt med:
Jo.lebeer@ua.ac.be & elke.struyf@ua.ac.be – Universitetet i Antwerpen
marijke.wilssens@arteveldes.be – Artevelde lærerskole for spesielle behov
theo.mardulier@ond.vlaanderen.be – medlem av Senterets representative styre og medarbeider i det flamske utdanningsdepartementet

TYSKLAND – Ratifisering av FNs konvensjon om rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne

I mars 2009 ble FNs konvensjon ratifisert. Ved å signere forplikter Tyskland seg til å gjennomføre inkluderingsprinsippet. I delstaten Schleswig-Holstein innføres et år med inkluderende opplæring under slagordet “bedre sammen”.

I april 2009 uttalte utdanningsministeren i Schleswig-Holstein, Ute Erdsiek-Rave: *“Vi trenger en landsomfattende endring i pedagogisk retning. Fordi inkluderende opplæring betyr ikke at barnet skal tilpasse seg til skolene som allerede finnes – det skal være det motsatte. En inkluderende ordinær skole skal bety at alle elever er velkomne, spesielt og til tross for eventuelle helsemessige, sosiale, læremessige eller funksjonsmessige problemer.”*

Vereint für gemeinsame Bildung.

Nationale Konferenz zu Artikel 24 des VN-Übereinkommens über die Rechte von Menschen mit Behinderungen

Lanseringen ble foretatt under et internasjonalt symposium i Rendsburg med fokus på at tyske og europeiske deltakere, blant annet medlemmer av Senteret, skulle lære av hverandre. Flere arrangementer skal bidra til gjennomføringsprosessen. Målet er å utarbeide en tiltaksplan for de neste ti årene, som bl.a. skal omfatte lovendringer og finansiering av et rammeverk for et inkluderende skolesystem.

Nasjonal konferanse om artikkel 24 av FNs konvensjon om rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne ble arrangert 1. juli 2009

Karin Evers-Meyer og representanter fra delstatens sosialdepartement som arbeider med behovene til personer med nedsatt funksjonsevne la frem resultatene av kampanjen “Alle inklusive!” (Alle inkludert!) om den nye FN-konvensjonen lagt.

Det er også utarbeidet en brosjyre som presenterer mandatene som gjelder området utdanning. Brosjyren etterlyser en tiltaksplan for inkluderende opplæring, tiltak for universell utforming og inkluderende studieforhold ved universiteter og høyskoler, og bedre organiserte finansieringsordninger for sosiale tiltak. Kampanjen “Alle inklusive!” fant sted mellom januar og mars og besto av åtte konferanser arrangert av delstatens sosialdepartement som arbeider med behovene til personer med nedsatt funksjonsevne i samarbeid med 22 foreninger, der forskjellige områder av FN-konvensjonen ble belyst.

Brosjyren med resultatene fra kampanjen kan lastes ned fra dette nettstedet:
<http://www.alle-inklusive.behindertenbeauftragte.de/>

ENGLAND – “Achievement for all”: Bedre resultater for barn og unge med behov for tilpasset opplæring/spesialundervisning

“Achievement for All” er et pionérprosjekt som ønsker å gi barn og unge med behov for tilpasset opplæring/spesialundervisning høyere mål, med fokus på læringsmessige resultater.

460 skoler fra 10 lokale myndigheter i England skal følge prosjektet i to år fra september 2009 gjennom individuelt tilpasset tilnærming til læring, grundig faglig vurdering, dokumentasjon og intervensjon, foreldredeltakelse og forbedring av resultater på et bredere område.

Skolene og de lokale myndighetene som deltar i prosjektet blir banebrytere for individuell tilpasning. Når prosjektet er avsluttet skal skolene ha utviklet en etos av gode resultater for sine elever og vite at de har et bredt spekter av resultatbaserte tilnæringsmåter til læring og opplæring som de kan dra nytte av. Lokale myndigheter som deltar i prosjektet skal være trygge på at de ser og oppfyller behovene til barna med behov for tilpasset opplæring/

spesialundervisning og at de tilbyr tjenester som er tilpasset den enkeltes behov.

“Achievement for All” handler om å legge lista høyere for alle, også for de med spesielle utfordringer. Prosjektet skal gjøre at barn og unge med behov for tilpasset opplæring/spesialundervisning føler seg tryggere på å lære, trives på skolen og oppfyller sine forutsetninger.

Foreldre skal også delta i prosjektet, slik at de får større tro på utdanningssystemet og kan spille en aktiv rolle i barnets læring.

For mer informasjon, se nettsiden:
<http://nationalstrategies.standards.dcsf.gov.uk/node/189431>

Produksjonsinformasjon

Senteret for utvikling av tilpasset opplæring er en uavhengig og selvstyrt organisasjon som støttes av sine deltakerland og EU-institusjonene (kommisjonen og parlamentet). Dette nyhetsbrevet er utarbeidet med støtte fra Senterets deltakerland og Europakommisjonens generaldirektorat for utdanning, opplæring og kultur:
http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/index_en.htm

Enkeltpersoners synspunkter som kommer til uttrykk i EuroNews gjenspeiler ikke nødvendigvis den offisielle holdningen til Senteret, dets deltakerland eller kommisjonen.

Kommisjonen kan ikke holdes ansvarlig for bruk av informasjon i denne publikasjonen.

Gjengivelse av utdrag fra dette nyhetsbrevet er tillatt hvis det klart henvises til kilden. Elektroniske versjoner kan lastes ned fra Senterets nettside:
www.european-agency.org

Sekretariatet:

Østre Stationsvej 33
DK-5000, Odense C
Danmark
Tlf: +45 64 41 00 20
secretariat@european-agency.org

Brussel-kontoret:

3 Avenue Palmerston
BE-1000, Brussels
Belgia
Tlf: +32 2 280 33 59
brussels.office@european-agency.org

Hvis du ønsker flere eksemplarer av dette nyhetsbrevet eller andre opplysninger om Senterets arbeid, ta kontakt med Senterets

nasjonale koordinator i Norge, Anders Øystein Gimse, e-post: Anders.Oystein.Gimse@utdanningsdirektoratet.no

Oversatt av Katja Blixrud Frost, Kvalitekst AS

Denne utgaven av EuroNews er en oversettelse av Senterets originalmanuskript på engelsk. Elektroniske versjoner av nyhetsbrevet på alle språk kan lastes ned fra:
<http://www.european-agency.org/news/euronews>

Trykket av Halstan: www.halstan.co.uk

Tilgjengelig på: CS, DA, DE, EL, EN, ES, ET, FI, FR, HU, IS, IT, LT, LV, MT, NL, NO, PL, PT, SL, SV

ISSN: 1560-2389

© European Agency for Development in Special Needs Education 2009

EuroNews utgis på papir som er fremstilt av tremasse som kommer fra et bærekraftig skogbruk, og papirmassen er bleket uten bruk av elementær klor (ECF-bleking).

